

ВПЛИВ ФАКТОРА ЧАСУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

доц. Дерев'янюк Ю. М.

Формою і мірою всіх видів руху є час. Час – загальна форма буття матерії, що виражає тривалість її існування і послідовність зміни станів усіх матеріальних систем і процесів у світі. В основу дії фактору часу покладено зміну комплексу соціально-економічних і техніко-економічних умов.

Взаємозалежності часових темпів економічного зростання та якості економічного простору стали предметом досліджень А. Гранберга та Ю. Зайцевої, а взаємозалежності розмірів держави і економічного зростання – А. Ілларіонова та І. Пивоварової. Результати цих досліджень дозволяють ввести в сферу економіко-теоретичних розробок фактор часу, що визначає якість економічного зростання.

Зарубіжні представники посткейнсіанства П. Девідсон, Н. Кальдор, М. Калецький трактують фактор часу як незворотність часу. Всі економічні процеси визначаються ними як ітераційні, в яких сутнісні взаємозв'язки строго впорядковані за часом і не допускають їх оборотності. Час робить активний вплив на економіку, на суспільні відносини. У роботах Ф. Тейлора, Г. Ганта вирішуються питання вдосконалення виробничих процесів. Саме вдосконалення розглядається як діяльність, спрямована на економію часу, скорочення виробничого і технологічного циклу. Скорочення витрат часу, тобто зростання продуктивності праці, стає основною метою менеджменту.

Основними властивостями часу є однорідність, односпрямованість, одновимірність, упорядкованість, безперервність і необоротність. Економічні функції, що виконує час, можна позначити таким чином: простір людського розвитку, кількісна міра різних речей, характеристика якості проходження економічних процесів, якісна характеристика різних товарів і послуг, кількісна і якісна характеристики динаміки економічного руху (розвитку), середовище ритмічності економічних процесів.

Фактор часу в економічних явищах, насамперед, проявляється у вигляді циклічного розвитку. Можна виділити чотири основних види економічних циклів.

1. Короткострокові цикли Дж. Кітчана (3-4 роки). Механізм генерування цих циклів зазвичай пов'язують з запізненнями за часом (тимчасовими лагами) в русі інформації, що впливають на прийняття рішень комерційними фірмами.

2. Середньострокові цикли К. Жугляра (7-11 років). На відміну від циклів Кітчана в рамках циклів Жугляра ми спостерігаємо коливання не просто в рівні завантаження існуючих виробничих потужностей, але і коливання в обсягах інвестицій в основний капітал.

3. Цикли (ритми) С. Кузнеця (15-20 або 25-30 років). Він пов'язував ці хвилі з демографічними процесами, зокрема, припливом іммігрантів та будівельними змінами, тому він назвав їх «демографічними» або «будівельними» циклами.

4. Довгі хвилі М. Кондратьєва (40-60 років). Також називають їх великими циклами кон'юнктури. Довготривалі тенденції циклічного розвитку економіки, що включають знижувальну і підвищувальну фази.

Механізм економічної динаміки постає з позицій історичного розвитку як процес чергування різних еволюційних і революційних періодів інноваційного, науково-технічного та економічного розвитку.

Інноваційні цикли чинять активний вплив на макроекономічний розвиток: з одного боку, вони відкривають нові горизонти економіки, нові можливості економічного зростання, з іншого боку, вони порушують існуючу економічну рівновагу, вносячи невизначеність, стихійність в макроекономічну динаміку.

Інноваційного процесу притаманні дві ключові характеристики: нелінійність і самоорганізація. Положення теорії інновацій були сформульовані М. Д. Кондратьєвим, який пов'язав хвилі винаходів та інновацій з переходом до нового циклу.

Періодичне інноваційне оновлення суспільства - об'єктивно обумовлений процес. Отже, він повинен мати свої закономірності. Розкриття їх змісту і механізму використання - головне завдання інноватики як самостійної галузі наукового знання, що сформувалася в ХХ столітті, її фундаментальної (теоретичної) і прикладної (практичної) частин. Такими закономірностями є.

1. Періодичне інноваційне оновлення є загальною закономірністю суспільства в цілому і всіх складових його систем, що пояснюється трьома обставинами: будь-яка система має свій потенціал розвитку, життєвий цикл, і перехід від фази до фази вимагає часткового оновлення; саме суспільство має загальну тенденцію до зростання і ускладнення, збільшення обсягу та диференціації структури потреб; навколишнє природне середовище також схильне до змін, і суспільство має зазнати зміни, щоб адекватно відреагувати на ці зовнішні виклики.

2. Інноваційна діяльність розвивається нерівномірно-циклічно, хвилі інноваційної активності змінюються спадами. У розвитку техніки і технології, економіки, соціально-політичної та соціокультурної сфер спостерігаються чітко виражені інноваційні цикли різної глибини і тривалості.

3. У динаміці інноваційної активності спостерігається взаємовплив інноваційних циклів різної тривалості, а також їх взаємодія з циклічною динамікою інших сфер суспільства. Найбільш масовими поліпшувачі інновації бувають при зміні короткострокових циклів, наприклад, моделей техніки і модифікацій технологій.

4. У динаміці інновацій виявляються закономірності спадковості, мінливості і відбору. Час відіграє принципово важливу функцію в інноваційних процесах. Саме фактор часу за інших рівних умов може визначати ефективність впровадження інновацій на підприємстві. Вивчення різновидів економічних циклів дає більш широке і водночас точне уявлення про перебіг виробничо-господарських подій у середині підприємства. Перебіг окремих циклів та управління ними на підприємстві – основна задача будь-якого керівника.